

disse breve er virkelig velkrevne og indholdsrige og særdeles tidstypiske, i øvrigt suppleret af enkelte andre ting, bl.a. fra højskoleforstander Ernst Triers arkiv i Rigsarkivet – og for det andet at *belyse* dem i en historisk og aktuel sammenhæng. Det sidste sker specielt i en fremragende klog og gennemarbejdet indledning og efterskrift, hvor der ud fra brevene og brevskriverne på en meget overbevisende måde trækkes en række linjer op i landbosamfundets økonomiske, sociale og åndelige udvikling. Særlig klart fremtræder erhvervsstrukturens indflydelse på familiestrukturen og dermed på kønsrollemønstret, og på den givne slægtsmæssige baggrund følges udviklingen her helt op til vor situation i dag. Bogens emne i snævrere forstand er et grundvigiansk bondemiljø i en brydningstid, men i virkeligheden vides interessen således ud til at omfatte alment sociologiske problemer omkring erhvervsstruktur, familie og ikke mindst kvindens stilling i samfundet.

En lille iagttagelse skal med: udgiveren har omhyggeligt villet bevare den originale ortografi, men et faksimiletryk af et brev anbragt på omslagets bagside afslører, at det ikke altid er lykkedes, for her staves straks med g, mens det trykte brev har k!

Paul G. Ørberg

Ebbe Kløvedal Reich: *Viljen til Hanstholm. En beretning om en egns historie, en havnebys skabelse og om vilkårene for menneskelig planlægning*. Dansk Byplanlaboratorium, Skrift nr. 24. (Forlaget Vindrose, 1981). 131 s.

Hanstholm havn er blevet til ved en viljesakt – hos Jørgen Fibiger, hos mange, mange andre og hos havboerne selv. Viljen til at vise Vesterhavet, at

det altså kunne lade sig gøre, viljen til at løbe en risiko og gøre en indsats, viljen til at modstå modstand og gå videre, viljen til at ville sig selv. Det er meningen med den titel, Reich har givet sin bog. Men den rækker videre end til bare Hanstholm. Et poetisk rids af Thys historie lægges som baggrund. Teutonerhøvdingen Tevtobod hører til Reichs gamle venner; men han kender også Skt. Thøger i Vestervig og Henrik Tagesen og hans »forrædere af Thy«, der lavede bondeoprør i 1441. Han kender havets almindelige historie, fyr- og redningsvæsenets og fiskeriets med den kristne kommunisme i Vorupør, stormenes og ulykkernes, studehandelens, Missionens – og Frøstruplejrens! I centrum står dog havnen og egnen omkring Hanstholm. Udviklingen skildres fra begyndelsen i 1890'erne over havneindvielsen i 1967, færgehavnen i 1977 til et udblik, der rummer jernbane, industriområder langt ind i landet med basis for olietidens off-shore industri, saltvandsdambrug, rekreative områder, alt i planer, der nok – i al fald for øjeblikket – hænger i en tynd tråd.

Videnskab skal ingen komme og kalde det. Det ønsker Reich næppe heller. Til gengæld er det fascinerende historiefortælling, lunerig, meget personlig og ind imellem med en ironisk-kærlig distance. Det er godt gjort. Reich ville dog ikke være Reich, hvis han ikke havde nogle reichske detaljer, der enten er blevet til af ophøjet foragt for kontrollen eller som et hyggeligt drilleri for tørre historikere. På s. 13 bliver den gæve gamle augustiner Vilhelm hele to gange gjort til abbed af Æbeltoft i stedet for Æbelholt; men det *kan* naturligvis være en tyrkfejl. S. 36 placeres grundtvigianeren Peter Larsen Skræppenborg hos »de stærke jyder sydfra«, og på s. 41 er det »følgerigtigt«, at landets første brugsforening kom til verden i Thisted – fordi havbo-

erne fra organiseringen af redningsvæsenet var vant til at trække på fælles hammel. Der var næppe nogen forbindelse overhovedet. At Esbjerg på samme side lægges i Sønderjylland er måske kun en lapsus i korrekturlæsningen. To sider senere, s. 43, karakteriseres Jørgen Falk Rønne som »pastor af rundkirkelig og ufanatisk observans«. Det er næppe forkert, men til gengæld sjovt set.

Ebbe Reich har læst meget til sin bog, derom vidner litteraturlisten. Arkitekt Steen Allin har valgt fortræffelige fotografier, der næsten alle gengives i store størrelser, og der er ikke mindre end 11 kort, planer og prospekter. Grafikeren Poul Skov Sørensen har skåret seks smukke linoleumssnit, der gengives i helsider.

Finn H. Lauridsen

Arbejderbevægelsen i Viborg 1916-1920. Et lokalhistorisk arbejde af Erik Bartram Jensen med forord af Carl Heinrich Petersen. (Udgivet af forfatteren og Carl Heinr. Petersen i samarbejde med Arbejdernes Fællesorganisation i Viborg, 1981). 104 + 7 s.

Den foreliggende lille afhandling er et maskinskrevet og nedfotograferet genoptryk af Erik Bartram Jensens historiespeciale fra Roskilde Universitetscenter. Som titlen angiver, dækker det kun arbejderbevægelsens historie på en afgrænset lokalitet i et meget kort åremål, så umiddelbart kan dets interesse forekomme begrænset. Men der er dog mange gode grunde til at hilse udgivelsen af denne uprætentøse publikation velkommen.

For det første er der, som Carl Heinr. Petersen med rette fremhæver i sit forord, tale om den første videnskabelige undersøgelse af arbejderbevæ-

gelsen i Viborg, som hidtil kun har været beskrevet i festskriftlitteratur o.l. Og selv om afhandlingen naturligvis er præget af de tids- og omfangsmæssige begrænsninger, som den eksamensmæssige tilblivelsessituation har sat, er der tale om en sprogligt let tilgængelig og grundigt informerende lokalhistorisk undersøgelse. Generelt skal fremhæves den vellykkede kobling af den faglige og politiske arbejderbevægelses udvikling med Viborgs erhvervs- og klassestruktur i en fremstilling, som samtidig løbende tilgodeser de større nationale sammenhænge. For det andet fordi studier af de mellemstore (og små) provinsbyer er sjældne, men væsentlige for en nuanceret og dækkende forståelse af den samlede danske arbejderbevægelses historie. For det tredje fordi Erik Bartram Jensen demonstrerer, at det faktisk er muligt lokalt at opspore et stort og uregistreret kildemateriale i fagforeningerne og andetsteds, og at han således kan inspirere andre til en tilsvarende opsøgende kildeindsamling.

Og endelig fordi denne prisbillige udgivelse kan medvirke til at gøre flere opmærksomme på den rige studenterforskning indenfor arbejderklassens og arbejderbevægelsens historie, som er blevet udøvet i de sidste 10-15 år. En som oftest upubliceret forskning, som trods offentligt tilgængelige specialesamlinger (bl.a. på Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv) langt fra udnyttes efter fortjeneste. Det er derfor dobbelt glædeligt at bemærke, at arbejderbevægelsen i Viborg direkte har interesseret sig for og støttet formidlingen af dette arbejde.

Erik Strange Petersen